

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันสำคัญ ในพระพุทธศาสนา ที่ไม่มีในปฏิทิน

दनัย प्रिचापेम्परेसिथी

หนังสือที่ได้รับทุนสนับสนุนการเขียนตำราจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๖

สารบัญ

คำนำ

(๑๑)

บทนำ	ความเข้าใจเรื่องวัน	๑
๑.	วิธีนับวันแบบจันทรคติ	๑
๒.	วิธีนับวันแบบสุริยคติ	๓
๓.	การนับวันเดือนแบบจันทรคติ	๔
๔.	วิธีสังเกตพระจันทร์	๕

บทที่ ๑	วันสำคัญในปฏิทินไตรมาส	๙
๑.๑	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒ วันพระพุทธรเจ้าเสด็จไปศรีลังกาครั้งที่ ๑ และพระเจ้าพิมพิสารทรงบรรลุมรรณ	๙
๑.๑.๑	พระเจ้าพิมพิสารบรรลุมรรณ	๑๐
๑.๑.๒	พระพุทธรเจ้าเสด็จไปศรีลังกาครั้งที่ ๑	๑๒
๑.๒	วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๒ วันพระอัครสาวกบรรพชา	๑๔
๑.๓	วันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๓ วันพระมหาโมคคัลลานะบรรลุมรรณ	๑๘
๑.๔	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ วันพระสารีบุตรบรรลุมรรณ	
	จาตุรงคสันนิบาต และพระศาสดาทรงปลงพระชนมายุสังขาร	๒๐
๑.๔.๑	พระสารีบุตรบรรลุมรรณ	๒๑
๑.๔.๒	จาตุรงคสันนิบาต	๒๔
๑.๔.๓	พระพุทธรเจ้าทรงปลงพระชนมายุสังขาร	๒๖

บทที่ ๒ วันสำคัญในหุติยไตรมาส

๒๙

- ๒.๑ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ วันพระกาฬายีนิมนต์
พระพุทธรเจ้าเสด็จกบิลพัสดุ์และพระปิ่นโกลการทวาชะ
แสดงฤทธิ์ ๒๙
- ๒.๑.๑ พระกาฬายีนิมนต์พระพุทธรเจ้าเสด็จกลับ
กบิลพัสดุ์ ๓๐
- ๒.๑.๒ พระปิ่นโกลการทวาชะแสดงฤทธิ์ ๓๑
- ๒.๒ วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๔ วันเสร็จสิ้นปฐมสังคายนา
ครั้งที่ ๑ ๓๕
- ๒.๓ วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ วันพระพุทธรเจ้าเสด็จไป
ศรีลังกาครั้งที่ ๒ ๓๗
- ๒.๔ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ วันวิสาขบูชา พระพุทธรเจ้า
เสด็จศรีลังกา ครั้งที่ ๓ และเสด็จกลับกบิลพัสดุ์ ๔๐
- ๒.๔.๑ พระโพธิสัตว์ประสูติ ๔๑
- ๒.๔.๒ ตรัสรู้สัมมาสัมพุทธะ ๔๓
- ๒.๔.๓ ดับขันธปรินิพพาน ๔๖
- ๒.๔.๔ พระพุทธรเจ้าเสด็จศรีลังกาครั้งที่ ๓ ๕๓
- ๒.๔.๕ พระพุทธรเจ้าเสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ ๕๔
- ๒.๕ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๖ วันโปรดพระญาติบรรลุธรรม ๕๖
- ๒.๖ วันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๖ วันเจ้าชายนันทะทรงผนวช ๖๐
- ๒.๗ วันแรม ๔ ค่ำ เดือน ๖ วันเฉลิมพระนามเจ้าชาย
“สิทธัตถะ” ๖๓
- ๒.๘ วันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๖ วันพระราหุลบรรพชา ๖๖

๒.๙ วันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๖ วันพระเจ้าสุทโธทนะ ทรงบรรลุนาคามี	๖๘
๒.๑๐ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ วันพระพุทธรมาดาสวรรค์ และอัญมณีบูชา	๗๐
๒.๑๐.๑ พุทธรมาดาสวรรค์	๗๐
๒.๑๐.๒ ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้า	๗๒
๒.๑๑ วันแรม ๑ ค่ำ – วันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๖ สัปดาห์ที่ ๑ แห่งการเสวยวิมุตติสุข ทรงพิจารณาปัจจุสมุปบาท	๗๖
๒.๑๒ วันแรม ๘ ค่ำ – วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ สัปดาห์ที่ ๒ แห่งการเสวยวิมุตติสุข ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์	๘๑

บทที่ ๓ วันสำคัญในตติยไตรมาส ๘๔

๓.๑ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ – วันขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๗ สัปดาห์ที่ ๓ แห่งการเสวยวิมุตติสุข ทรงเดินจงกรม	๘๔
๓.๒ วันขึ้น ๗ ค่ำ – วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๗ สัปดาห์ที่ ๔ แห่งการเสวยวิมุตติสุข ทรงพิจารณาพระอภิธรรม	๘๘
๓.๓ วันขึ้น ๑๔ ค่ำ – วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๗ สัปดาห์ที่ ๕ แห่งการเสวยวิมุตติสุข ทรงอุทฺทิมามารททดสอบ	๙๑
๓.๔ วันแรม ๖ ค่ำ – แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๗ สัปดาห์ที่ ๖ แห่งการเสวยวิมุตติสุข พญานาคมูจลินท์พิทักษ์ พระพุทธเจ้า	๙๕
๓.๕ วันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๗ – ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๘ สัปดาห์ที่ ๗ แห่งการเสวยวิมุตติสุข พระอินทร์กับ ผลสมอ	๙๗

๓.๖	วันขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๘ วันสองอุบาสกผู้ถึงรัตนะสอง และการอาราธนาธรรมของมหาพรหม	๑๐๐
๓.๖.๑	เกิดอุบาสกคู่แรกที่กล่าวถึงพระพุทธรูปและ พระธรรมเป็นสรณะ	๑๐๒
๓.๖.๒	ทำวมหาพรหมทูลอาราธนาพระพุทธรูปให้ ทรงโปรดสัตว์	๑๐๔
๓.๗	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ วันพระโพธิสัตว์ปฐินะ มหาภิเนษกรรม ณ รัมมจักกัปปวัตนสูตร และยมกปาฏิหาริย์	๑๑๑
๓.๗.๑	พระโพธิสัตว์จุติจากสวรรค์	๑๑๑
๓.๗.๒	มหาภิเนษกรรม ณ	๑๑๔
๓.๗.๓	พระสูตรแห่งกถาลัทธิธรรม	๑๒๒
๓.๗.๔	ยมกปาฏิหาริย์	๑๒๘
๓.๘	วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ วันท่านวัปปะบรรลุ โสดาปัตติผล	๑๓๓
๓.๙	วันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ วันท่านภัททิยะบรรลุ โสดาปัตติผล	๑๔๐
๓.๑๐	วันแรม ๓ ค่ำ เดือน ๘ วันท่านมหานามะบรรลุ โสดาปัตติผล	๑๔๔
๓.๑๑	วันแรม ๔ ค่ำ เดือน ๘ วันท่านอัสสชิบรรลุ โสดาปัตติผล	๑๔๘
๓.๑๒	วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ วันบังเกิดพระอรหันต์ ๕ รูป	๑๕๔
๓.๑๓	วันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๘ วันโมเนยยปฏิบัติพา	๑๕๗

๓.๑๔	วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๘ วันทรงรับปฏิญญา พระเจ้าพิมพิสาร	๑๖๔
๓.๑๕	วันแรม ๔ ค่ำ เดือน ๙ วันพระอานนท์บรรลุลอรหัตต์	๑๖๙
๓.๑๖	วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๙ วันปฐมสังคายนา	๑๗๔
๓.๑๗	วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ – วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ วันเข้าพรรษา แสดงอิทธิกรมโปรดพุทธมารดา	๑๗๘
	๓.๑๗.๑ เข้าพรรษาดัน	๑๗๘
	๓.๑๗.๒ พระพุทธเจ้าแสดงอิทธิกรมโปรดพุทธมารดา	๑๘๑
๓.๑๘	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ – วันแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ พระพุทธเจ้าทรงแสดงคัมภีร์ขัมมสังคณี	๑๘๗
๓.๑๙	วันแรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ – วันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๙ พระพุทธเจ้าทรงแสดงคัมภีร์วิภังค์	๑๙๐
๓.๒๐	วันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๙ – วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๙ พระพุทธเจ้าทรงแสดงคัมภีร์ธาตูกถา	๑๙๒
๓.๒๑	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ – วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๙ พระพุทธเจ้าทรงแสดงคัมภีร์ปุคคลบัญญัติ	๑๙๔

บทที่ ๔ วันสำคัญในจตุตถไตรมาส ๑๙๙

๔.๑	วันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๙ – วันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๐ พระพุทธเจ้าทรงแสดงคัมภีร์กถาวัตถุ	๑๙๙
๔.๒	วันขึ้น ๕ ค่ำ – แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ พระพุทธเจ้าทรงแสดงคัมภีร์ยมก	๒๐๕
๔.๓	วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๐ – ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ พระพุทธเจ้าทรงแสดงคัมภีร์สมันตมหาปาฏิฎฐาน	๒๐๖

๔.๔ วันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ วันพระมหาโมคคัลลานะ ทูลถามวันเสด็จกลับโลกมนุษย์	๒๑๔
๔.๕ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ วันออกพรรษาปาวณา พระพุทเจ้าทรงเปิดโลก	๒๑๘
๔.๕.๑ พระพุทเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์	๒๑๘
๔.๕.๒ วันมหาปาวณา	๒๒๓
๔.๖ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ วันเทโวโรหณะ	๒๒๘
๔.๗ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๙ - วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เข้าพรรษาหลัง	๒๓๐
๔.๘ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ - ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ กฐินกาล	๒๓๕
๔.๙ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ - วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ จีวรกาลและอาวาสสงฆ์กฐิน	๒๓๘
๔.๑๐ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ พระอัครสาวกเบื่องขวา ปรินิพพาน	๒๔๑
๔.๑๑ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ พระอัครสาวกเบื่องซ้าย ปรินิพพาน	๒๔๘
บทสรุป	๒๕๗
นิคมพจน์	๒๕๙
สรุปปฏิทินวันสำคัญในพระพุทธศาสนา	๒๖๐
บรรณานุกรม	๒๖๑
ดัชนี	๒๗๐
ประวัติผู้เขียน	๒๗๒

คำนำ

หนังสือเล่มนี้เกิดขึ้นจากการที่ข้าพเจ้าได้รับแรงบันดาลใจและคำแนะนำจากพระครูธรรมธรสมนต์ นนทิโก อัครมหาบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดจากแดงผู้ถ่ายทอดคัมภีร์อภิธรรมโดยเฉพาะคัมภีร์มหาปฏิจจทานให้แก่ข้าพเจ้า ครั้งนั้น ข้าพเจ้าเกิดความคิดที่จะเขียนหนังสือเรื่องนี้ให้คนทั่วไปได้รู้ว่ามีวันสำคัญในพระพุทธศาสนานั้นไม่ได้มีแค่วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ในขณะที่คนที่มีความรู้เรื่องพระพุทธศาสนามากกว่าคนทั่วไปก็จะรู้จักวันอัฐมีบูชาเพิ่มอีก ๑ วัน แต่แท้จริงแล้ว วันสำคัญในพระพุทธศาสนานั้นมีอีกมากมายเฉพาะที่ข้าพเจ้ารวบรวมได้ในหนังสือเล่มนี้ก็มีถึง ๒๙๐ วัน จาก ๓๕๔ วันตามปฏิทินจันทรคติ หากพุทธศาสนิกชนร่ววันสำคัญในพระพุทธศาสนาตามปฏิทินซึ่งปีหนึ่งมีเพียงไม่กี่วันเพื่อที่จะทำกุศล ปีหนึ่งก็จักสามารถทำกุศลได้น้อยมาก แต่หากพุทธศาสนิกชนมีความรู้ว่ามีวันสำคัญในพระพุทธศาสนานั้นยังมีอีกมากมาย โอกาสที่จะทำบุญกุศลเพื่อขัดเกลาและพัฒนาจิตใจให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปนั้นย่อมเป็นเรื่องที่ไม่ยากและมีโอกาสทำได้ปีละหลายๆ วัน หรือเกือบทุกวัน หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงวันสำคัญในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวกเท่าที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา และได้สรุปหัวข้อธรรมะที่ควรรู้ รวมถึงกุศลที่ควรทำให้สอดคล้องกับธรรมะและเรื่องราวที่สำคัญของวันนั้นๆ ผู้อ่านสามารถใช้เป็นคู่มือเพื่อเป็นแนวทางและสามารถพลิกแพลงวิธีและอุบายในการทำบุญกุศลต่างๆ ได้ตามอัธยาศัย หากผู้อ่านได้ทำกุศลตามที่ข้าพเจ้าได้รวบรวมไว้เป็นแนวทาง ก็เชื่อว่าวิถีชีวิตแบบพุทธของคนไทยก็ควรจะกลับมามีสีสันและมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้นไปอีก

ข้าพเจ้าขอขอบคุณสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ขอบใจทีมงานที่อยู่เบื้องหลังอีกหลายคน เช่น คุณสุวรา สารสวัสดิ์ ที่ช่วยร่างต้นฉบับ คุณณัฐพล สัจกุล คุณสุพัตรา ทองคำ ที่ช่วยข้าพเจ้าหาข้อมูลต่างๆ จนทำให้หนังสือเล่มนี้ได้ออกมาถือฤกษ์ ประโยชน์แก่มหาชนได้และที่สำคัญอย่างยิ่งคือรูปถ่ายในหนังสือเล่มนี้ เก็บครั้งแรกจากการถ่ายภาพของคุณภัทริ บัณฑิตวนิช สุดท้ายที่ข้าพเจ้าระลึกถึงอยู่เสมอก็คือครอบครัวของข้าพเจ้าที่ให้กำเนิดและเลี้ยงดูข้าพเจ้า เป็นอย่างดีเสมอมารวมถึงครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาทั้งทางโลก และทางธรรมให้แก่ข้าพเจ้าและที่สำคัญที่สุดก็คือปิยภรรยาของข้าพเจ้า ที่เป็นกำลังใจและร่วมทุกข์และร่วมสุขในทุกฤดูกาลของชีวิตคู่ของเรา และยอมสละเวลาของเราให้เป็นธรรมทานเพื่อเป็นประโยชน์แก่วงการพระพุทธศาสนาสืบไป คุณความดีอันใดที่เกิดจากหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ต่อเหล่าเวไนยสัตว์ ขอน้อมถวายเป็นธรรมบูชาแด่พระสัทธรรมอันสว่างไสวดุจดวงอาทิตย์อันเจิดจ้าและขอน้อมถวายเป็นสังฆบูชาแด่พระอริยสงฆ์ผู้เป็นเนืองนิตย์อันยิ่งใหญ่อดม ข้าพเจ้าขอน้อมถวายความดีทั้งหมดนี้เป็นเครื่องสักการบูชาแก่พระรัตนตรัยด้วยเศียรเกล้าและขอให้ทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับหนังสือเล่มนี้ รวมถึงสรรพชีวิตทั้งหลายในทั่วสากลจักรวาลนี้จึงได้รับส่วนแห่งธรรมทานครั้งนี้โดยทั่วถึงกัน

วันสำคัญในปฐมไตรมาส

วันสำคัญของพระพุทธศาสนาในช่วงปฐมไตรมาส นับตั้งแต่วันที่ขึ้น ๑ ค่ำเดือน ๑ (เดือนอ้าย) ถึงวันแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๓ ช่วงปฐมไตรมาสนี้รวบรวมวันสำคัญในพระพุทธศาสนาโดยมีเหตุการณ์สำคัญ ธรรมเนียมที่ควรรู้ และกุศลที่ควรทำดังต่อไปนี้

๑.๑ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓

วันพระเจ้าเสด็จไปศรีลังกาครั้งที่ ๑

และพระเจ้าพิมพิสารทรงบรรลุนิพพาน

วันนี้มีเหตุการณ์สำคัญ ๒ เหตุการณ์ที่ชาวพุทธทั้งหลายควรรู้ และควรระลึกถึงทำกุศลต่างๆ ในวันนี้ เนื่องจากมีเหตุการณ์สำคัญดังต่อไปนี้

๑.๑.๑ พระเจ้าพิมพิสารบรรลุนิพพาน

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว พระองค์เสด็จไปยังกรุงราชคฤห์เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒ ตามที่พระองค์ทรงให้ปฎิญาณกับพระเจ้าพิมพิสารก่อนตรัสรู้ว่าจะเสด็จมาเยี่ยมแคว้นของพระเจ้าพิมพิสารเป็นที่แรก การเสด็จครั้งนี้มีภิกษุสงฆ์ที่เคยเป็นฆลิบุชาไฟจำนวน ๑,๐๐๐ รูป ติดตามไปด้วย เมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ทราบข่าวว่าพระพุทธเจ้าเสด็จถึงพระนครแล้ว พระองค์พร้อมเหล่าข้าราชบริพาร ๑๒ นหุต (๑๒ หมื่น = ๑๒๐,๐๐๐) จึงตามเสด็จเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่สวนตาลหนุ่ม พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงอนุปพพิกขา คือ เรื่องทาน ศีล สวรรค์ โทษของกาม การออกบวชและทรงแสดงอริยสัจ ๔ เมื่อสิ้นสุดพระธรรมเทศนา พระเจ้าพิมพิสารพร้อมกับบริพาร ๑๑ นหุต (๑๑๐,๐๐๐) บรรลุโสดาปัตติผล บริวารที่เหลืออีก ๑ นหุต (๑๐,๐๐๐) ประกาศตนเป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนา^๑

ธรรมที่ควรรู้ พุทธศาสนิกชนจึงควรจะระลึกถึงพระพุทธรูปที่ทรงกระทำเป็นแบบอย่างคือ “สัจจบารมี” คือมีวาจาแน่นอนไม่เป็นสอง ดั่งจะให้เห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าทรงรับคำขอร้องของพระเจ้าพิมพิสารว่า “ถ้าหากพระองค์ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วจะเสด็จมาเยี่ยมแคว้นของพระเจ้าพิมพิสารเป็นที่แรก” และพระพุทธองค์ก็ทรงทำตามพระวาจานั้นด้วยการเสด็จไปโปรดพระเจ้าพิมพิสารอย่างเป็นทางการ แคว้นมคธของพระองค์จึงเป็นแคว้นแรกที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย

^๑ มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย อปทาน เล่ม ๘ ภาค ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๕-๑๖๕.

กุศลที่ควรทำ คือ การสวดอาฏานาฏิยปริตรเพื่อระลึกถึงพระเจ้าพิมพิสารที่ทรงไปเกิดเป็นยักษ์ชื่อว่า “ชนวสภยักษ์” โดยพระองค์ได้เป็นสหายของท้าวเวสวัณมหาราช แม้ว่าพระเจ้าพิมพิสารจะทรงบรรลุนิเสสชาติตติผล พระองค์ทรงเลือกเกิดที่สวรรค์ชั้นสูงกว่านี้ได้แต่การที่ทรงเกิดเป็นยักษ์ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นที่ ๑ เพราะพระองค์ทรงเคยอยู่ในสวรรค์ชั้นนี้มาถึง ๗ ครั้งและทรงปรารถนาจะอยู่ที่สวรรค์ชั้นนี้นั่นเอง^๒ ส่วนอาฏานาฏิยปริตรนั้นมาจากพระสูตรชื่อ “อาฏานาฏิยสูตร” เนื้อความกล่าวถึงพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า ๗ พระองค์ เป็นพระพุทธรูปที่สามารถป้องกันภัยอันตรายจากอมนุษย์ได้ อาฏานาฏิยสูตรนี้เกิดขึ้นเมื่อท้าวเมหาราชทั้ง ๔ คือ ท้าวธวัฐฐ์ ท้าววิรูปหะ ท้าววิรูปักษ์ และท้าวเวสวัณเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เขาคิชฌกูฏ ใกล้กรุงราชคฤห์ ท้าวเวสวัณกราบทูลพระพุทธเจ้าว่ายักษ์ส่วนใหญ่ไม่ได้เลื่อมใสในพระพุทธองค์เพราะทรงแสดงธรรมให้รักษาศีล ๕ ท้าวเวสวัณจึงขอร้องให้พระพุทธองค์ผูกมนต์อาฏานาฏิยปริตรขึ้นเพื่อให้ยักษ์ที่ไม่เลื่อมใสในคำสอนเกิดความเลื่อมใสและเพื่อป้องกันไม่ให้พวกยักษ์ที่ไม่เลื่อมใสรบกันหรือทำอันตรายแก่สาวกของพระพุทธเจ้าที่กำลังบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อให้อยู่อย่างผาสุก^๓ การสวดอาฏานาฏิยปริตรนอกจากจะมีอานิสงส์ดังพรรณนามาแล้ว จึงถือเป็นการระลึกถึงพระเจ้าพิมพิสารอีกทางหนึ่งด้วย ตัวอย่างบางตอนของอาฏานาฏิยปริตรมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

^๒ มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถาแปล ที่มณิกาย มหาวรรค เล่ม ๒ ภาค ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๕๒๙ – ๕๓๗.

^๓ มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถาแปล ที่มณิกาย ปาฏิภวรรค เล่ม ๓ ภาค ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒๔ – ๑๔๐.

ปรัตติเมนะ ะตะระกัฏโฐ	ทักษิณะนะ วิรุฬหะโก
ปัจฉิเมนะ วิรูปักโข	กุเวโร อุตตะรัง ทิสัง
จัตตารโ เต มะหาราชา	โลกะपालา ยะสัสสีโน
เตปิ อัมเหนุรักขันตุ	อะโรเคนะ สุขะนะ จะ

ท้าวธรรมะเป็นผู้รักษาโลกทิศบูรพา ท้าววิรุฬหกรักษาโลกทิศทักษิณ ท้าววิรูปักษ์รักษาโลกทิศประจิม ท้าวกุเวรรักษาโลกทิศอุดร ขอมหาราชผู้รักษาโลกทั้งสี่พระองค์ ผู้มีบิวารมากดังกล่าวจงคุ้มครองข้าพเจ้าให้เป็นผู้ไม่มีโรค มีความสุข^๔

นอกจากนี้ พุทธศาสนิกชนอาจไม่รู้ว่า “การตรงต่อเวลา” ก็เป็นกุศลชนิดหนึ่งที่ไม่ต้องลงทุนมาก ทำได้ง่ายและมีอานิสงส์มากและถือเป็นสัจจธรรมมีด้วยเช่นกัน

๑.๑.๒ พระพุทธเจ้าเสด็จไปศรีลังกาครั้งที่ ๑

พระพุทธเจ้าเสด็จไปศรีลังกาครั้งแรกเพียงพระองค์เดียวเพื่อทรงทรมานยักษ์โดยหลังจากที่ทรงตรัสรู้แล้ว ๙ เดือน พระองค์เสด็จมาจากเวหาณ มหานครโนทยาน แล้วทรงปราบยักษ์โดยทรงบันดาลให้เกิดลมความมืดและฝนตกหนักจนทำให้ยักษ์กลัวและยอมถวายที่ประทับให้พระพุทธเจ้าทรงปูผ้าหนึ่งเส้นแล้วทรงบันดาลให้แผ่นหนึ่งเสื่อลุกโชติช่วงเป็นเปลวเพลิงด้วยเตโชกสิณ (กสิณไฟ) ไปจนถึงแม่น้ำ เมื่อทรงทรมานยักษ์แล้วทรงอารักขาเกาะแห่งนี้ด้วยการเสด็จรอบเกาะ ๓ รอบ ตั้งพระทัยว่าเมื่อปรินิพพานแล้ว พระพุทธศาสนาจะประดิษฐานอยู่บนเกาะนี้^๕

^๔ พระปริตรธรรม, แปลโดยพระคันธสาราภิกขุ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (๑๙๘๗) จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๓๑.

^๕ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก เล่ม ๑ ภาค ๑ มหาวีรภัตต์ ปฐมภาค และอรรถกถา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔๙ – ๑๕๐.

ธรรมที่ควรรู้ คือ “อนาคตังสญาณ” คือญาณหยั่งรู้อนาคต^๖ หรืออาจเรียกว่าวิสัยทัศน์เพราะพระพุทธเจ้าทรงทราบว่าพระพุทธศาสนาจะประดิษฐานอยู่บนเกาะนี้และก็เป็นเช่นนั้นจริงว่าแม้ในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาก็สามารถเจริญมั่นคงอยู่ในประเทศศรีลังกาสืบต่อกันมาสองพันกว่าปีแล้วนับตั้งแต่รัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชที่ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากประเทศอินเดียมาสู่ประเทศศรีลังกาโดยมีพระมหินทเถระและพระสังฆมิตตาเถรีซึ่งเป็นพระโอรสและพระธิดาของพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นพระธรรมทูตตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๖^๗

กุศลที่ควรทำ คือ การทำเตโชกสิณ คือการเพ่งไฟเพื่อให้เกิดสมาธิ โดยจับตาตุนิมิตในไฟที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ที่เปลวตะเกียง เตาไฟ กองไฟ หรือที่ไฟไหม้ป่า หรือจุดไฟให้เป็นกองแล้วนำเสื่อหรือผืนหนังเจาะช่องกลมๆ ขนาด ๑ คืบ ๔ นิ้ว แล้วยกไปตั้งข้างหน้ากองไฟนั้นเพื่อเพ่งดูไฟที่อยู่ในช่องวงกลมนั้นเพื่อให้จิตเป็นสมาธิ การทำเตโชกสิณเป็น ๑ ใน กสิณ ๑๐ อย่างและอยู่ในสมถกรรมฐาน ๔๐ อย่าง หากบริกรรมจนอุคคหนิมิตปรากฏจะเป็นเหมือนเปลวไฟขาดตกหายๆ ไป ส่วนปฏิภาณนิมิตปรากฏเหมือนท่อนผ้ากัมพลแดงที่อยู่กลางแจ้งและเหมือนตาลปัตรทองคำหรือเสาทอง เมื่อถึงปฏิภาณนิมิตย่อมจะบรรลุถึงอุچارและอัปปนาสมาธิตามลำดับ อานิสงส์ของกสิณไฟนั้นสามารถบันดาลฤทธิ์ต่างๆ เช่น บังหวนควันได้ บันดาลไฟให้ลุกโพล้งได้ บันดาลให้ฝนถ่านเพลิงตกได้ บันดาลไฟอื่นๆ

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๖๖.

^๗ ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทยศรีลังกา* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๔๕ – ๔๖.

ให้ดับได้ บันดาลให้เกิดแสงสว่างเพื่อเห็นรูปด้วยทิพยจักขุ (ตาทิพย์) ได้ สามารถเผาสรีระของตนเองได้ด้วยเตโชธาตุในเวลาปรินิพพาน^๘ จุดที่ พระอานนท์ได้ทำเมื่อคราวที่ท่านปรินิพพานกลางแม่น้ำโรหิณี พระอานนท์ ได้อธิษฐานให้ไฟเผาสรีระของท่านแล้วให้พระธาตุของท่านแบ่งเป็นสองส่วน คนละฝั่งแม่น้ำเพื่อให้พระญาติทั้งสองฝั่งแม่น้ำไม่ต้องแย่งชิงพระธาตุของท่าน^๙

๑.๒ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๒ วันพระอัศรสาวกบรพชา

วันนี้มีเหตุการณ์สำคัญที่พุทธศาสนิกชนควรระลึกถึงเพราะเป็น วันที่พระอัศรสาวกทั้งสองคือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะอุปสมบทใน พระพุทธศาสนา เรื่องมีอยู่ว่าสมัยที่ปริพาชกผู้เป็นสหายกัน ๒ คน คือ อุปปติสสะ (พระสารีบุตร) และโกลิตะ (พระมหาโมคคัลลานะ) กำลังแสวงหา อมตธรรมอยู่ ทั้งสองได้ตกลงกันว่าหากใครบรรลุอมตธรรมก่อนก็ให้บอก แก่อีกคนหนึ่งด้วย วันหนึ่งอุปปติสสะเห็นพระอัสสชิเข้าไปบิณฑบาต ณ กรุงราชคฤห์ สังเกตมรรยาทของท่านในการก้าวไป ถอยกลับ แลเหลียว คู้แขน เขยียดแขน มีนัยน์ตาทอดลง จึงเกิดจิตเลื่อมใส อุปปติสสะจึงหา จังหวะที่จะพูดคุยกับพระอัสสชิ เมื่อสบโอกาสจึงกล่าวกับพระอัสสชิว่า

^๘ พระพุทธโฆษาจารย์, *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*, แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพระยวงษ์พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๐๓ – ๓๑๐.

^๙ มหามกุฏราชวิทยาลัย, *พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่ม ๑ ภาค ๒ ตอน ๒*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒๗๗ – ๒๘๘.

“อินทรีย์ของท่านผ่องใส ผิวพรรณของท่านบริสุทธิ์ผุดผ่อง ท่านบวชเฉพาะใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน หรือท่านชอบใจธรรมของใคร” พระอัสสชิตอบว่า ตัวท่านบวชในสำนักของพระมหาสมณะศากยบุตร อุปติสสะขอให้พระอัสสชิกล่าวธรรม พระอัสสชิจึงกล่าวว่า

เย ชมมา เหตุปฏาวา   เตสํ เหตุํ ตถาคโต อาห
เตสญจ โย นิโรธ   เอวํวาทิ มหาสมโณ

“ธรรมเหล่านี้เกิดแต่เหตุ พระตถาคตเจ้าทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะทรงสั่งสอนอย่างนี้”

เมื่อฟังจบอุปติสสะได้บรรลุโสดาปัตติผล เมื่อระลึกได้ว่าตนได้ตกลงกับเพื่อนรักไว้ว่าใครได้รู้ธรรมจะบอกแก่กัน ดังนั้นอุปติสสะจึงบอกคานานันแก่โกลิตะทำให้โกลิตะบรรลุโสดาปัตติผลเช่นกัน อุปติสสะและโกลิตะจึงไปสำนักของสมุชชัยปริพาชกผู้เป็นอาจารย์เพื่อชักชวนให้ไปสำนักของพระพุทธเจ้า แต่สมุชชัยปริพาชกได้ปฏิเสธด้วยเหตุผลว่าตนเองเป็นอาจารย์ใหญ่แล้วจะให้ไปเป็นลูกศิษย์คนอื่นอีกคงไม่ได้ แล้วได้กล่าวว่า “พวกคนฉลาดๆ จักไปสำนักพระสมณโคตม พวกคนเขลาๆ จักมาอยู่สำนักเรา” อุปติสสะและโกลิตะจึงอำลาสมุชชัยปริพาชกผู้เป็นอาจารย์เพื่อไปบวชในพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งบริวาร ๒๕๐ คน ขณะนั้นสำนักของแต่สมุชชัยปริพาชกได้ว่างลง สมุชชัยปริพาชกจึงเกิดความเสียใจจนกระอักโลหิตออกมา^{๑๐}

^{๑๐} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก เล่ม ๔ มหาวรรค ภาค ๑ และอรรถกถา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒๒ - ๑๒๗.

ธรรมที่ควรรู้ จากเรื่องนี้เราจะเห็นสังขารมประการหนึ่งว่าภัยที่เกิดจากการแหงนหน้าหาสาดตาที่เรียกว่า “นานาสัตตถูลโลกนภัย” ได้แก่ภัยอันเกิดจากการคอยแหงนหน้ามองดูสาดตาต่างๆ อย่างไม่มีวันสิ้นสุดการที่ต้องแหงนหน้าคอยฟังคำสอนของสาดตาอื่นๆ ในภายหน้านี้ถือเป็นภัยที่น่ากลัวซึ่งคอยอยู่ในอนาคตกาล หากยินดีประพฤติปฏิบัติไปตามคำสอนที่เป็นบาปล่วงอกุศลกรรมบถนานาประการของสาดตาป่าเถื่อนและโง่เขลานั้นย่อมเป็นภัยอย่างน่ากลัว^{๑๑} เช่นเดียวกับที่อุบติสสะและโกลิสะก็เคยเชื่อคำสอนของสมุชชัยปริพาชกมาก่อนแต่เมื่อทั้งสองท่านได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วก็กล่าวกับสมุชชัยปริพาชกว่า “ท่านอาจารย์ประพฤติธรรมเปล่า ไร้สาระ”

กุศลที่ควรทำ เนื่องจากพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะได้บรรลุธรรมเพราะคาถาเยธัมมาฯ อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาเพราะกล่าวถึงอริยสัจ ๔ พุทธศาสนิกชนจึงควรสวดคาถานี้เพื่อเป็นการระลึกถึงพระอัครสาวกทั้งสองท่าน คาถานี้ในสมัยโบราณ เช่น สมัยทวารวดีจะพบจารึกคาถาดังกล่าวมากมาย เช่น นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ปราจีนบุรี

^{๑๑} พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร), *กรรมที่ป็น เล่ม ๒*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๑), หน้า ๕๗๐ – ๕๗๑.

(พระพุทธรเจ้าทรงเข้าเตโชกสิณ: มหิยังคณเจติย ศรีลังกา)

(พระพุทธรเจ้าโปรดพระมหาโมคคัลลานะ: พระไตรปิฎกหินอ่อน นครปฐม)

๑.๓ วันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๓

วันพระมหาโมคคัลลานะบรรลुพระอรหันต์

วันนี้เป็นวันที่พระมหาโมคคัลลานะอัครสาวกเบื้องซ้ายบรรลुอรหัตผล เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากที่ท่านอุปสมบทได้ ๗ วัน เมื่อพระโมคคัลลานะอุปสมบทแล้ว ท่านไปบำเพ็ญเพียร ณ บ้าน กัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ ท่านเกิดความว่องอย่างมาก เนื่องจากก่อนหน้านี้ท่านเดินจงกรมติดกันถึง ๗ วัน ขณะนั้น พุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ป่าเกสกลามิคทายวัน แคว้นภักคะ พระองค์ทอดพระเนตรเห็นพระโมคคัลลานะถูกความว่องครอบงำอยู่ด้วยทิพยจักขุ (ตาทิพย์) จึงเสด็จไปปรากฏต่อหน้าพระโมคคัลลานะแล้วตรัสวิธีแก้งว ๘ อย่างแก่พระมหาโมคคัลลานะ พระพุทธเจ้ายังทรงประทานโอวาทให้แก่พระมหาโมคคัลลานะอีกว่าไม่ให้เป็นคนถือตัว ไม่พูดถ้อยคำที่ทำให้ทะเลาะกัน ไม่คลุกคลีกับหมู่ชนทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต แล้วตรัสชาตกรรมฐานว่าด้วยการพิจารณากายว่ามีธาตุ ๖ คือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม อากาศและวิญญาณว่าธาตุทั้ง ๖ นี้ไม่ควรยึดมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิเพราะธาตุเหล่านี้ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ตัวตน พระมหาโมคคัลลานะได้บรรลुอรหัตผลจากพระสูตรนี้ที่เป็นทั้งพระโอวาทและวิปัสสนาสำหรับท่านหลังจากอุปสมบทได้ ๗ วัน^{๑๒}

ธรรมที่ควรรู้ คือ อุบายแก้งว ๘ อย่าง ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงไม่ว่าจะทำกิจทางโลก เช่น เรียนหรืออ่านหนังสือ ทำงาน

^{๑๒} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถาแปล อังกฤษไตรปิฎก เอกนิบาต เล่ม ๑ ภาค ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๗๔ – ๒๗๕.

วันสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ไม่มีในปฏิทิน

หนังสือเล่มนี้รวบรวมวันสำคัญในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวก ดังปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถาไว้ถึง ๒๙๗ วัน จาก ๓๕๔ วัน ตามปฏิทินจันทรคติ มีข้อสรุปหลักธรรมและกุศลที่ควรทำ ให้สอดคล้องกับธรรมะและเรื่องราวที่สำคัญของวันนั้นๆ จากนั้นไป เราไม่ต้องรอวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพียงไม่กี่วัน เพราะหนังสือเล่มนี้จะทำให้คุณมีโอกาสมหาบุญเพื่อพัฒนาจิตใจได้ทุกวัน

คณัฏฐ์ ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์

รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ISBN 978-616-314-851-3

9 786163 148513

ราคา 350 บาท
หมวดปรัชญา

<http://thammasatpress.tu.ac.th>